

Finland hör till de ledande länderna när det kommer till läskompetens men utvecklingen går i fel riktning. Det är svårt att garantera jämlikheten. De regionala skillnaderna och hemmens inverkan på inlärningsresultaten växer. Skillnaderna i flickors och pojkars läskompetens är alltså stora.

Samtidigt som de svaga läsarna blir fler, blir läsarna på toppnivå färre. Läskompetensen bland läsare yngre än 25 år är klart sämre än för ett decennium sedan. Nivån bland läsare över 35 år är densamma som då, eller något högre.

Spridningen i läskompetensen är stor i alla åldersgrupper. Internationellt sett är andelen toppläsare stor, men gruppen svaga läsare är också betydande. Ungefär var tionde (11 %) finländare hör till gruppen svaga läsare. För dem är det svårt att fortsätta sina studier och få arbete. 370 000 vuxna får det svårt om informationen flödar i stora portioner, om den är motsägelsefull eller behöver tolkas.^{1,2}

För att kunna bromsa den negativa trenden behöver vi kunna definiera läskompetensen och beskriva dess ställning och betydelse. En tillräcklig läskompetens ger oss färdigheter att delta i samhället som fullvärdiga medlemmar. För att kunna klara av vardagen behöver vi kunna förstå texter av många olika slag och behandla splittrad kunskap och fakta.

I den nya läroplanen för grundskolan utgår man från olika ämnesöverskridande fenomen. För att barn och ungdomar ska kunna tillämpa kunskap och färdigheter behöver de en god läskompetens. Nivån på läskunnigheten har ett starkt samband med inlärningsresultaten och ger en grund för livslångt lärande.³

Det är av central betydelse att identifiera barns och ungdomars behov och önskningsområden om läsning. Att prova sig fram till och hitta nya läsvanor och -former tillsammans kan vidga vår uppfattning om läsning. Vi behöver egen forskning om läsning i Finland.

¹PISA 15 Primära resultat. (Vettenranta et al.) Utbildningsstyrelsen 2016. I PISA-undersökningen 2015 deltog 73 länder, av vilka 34 är OECD-länder. OECD är ett samarbetsorgan för ekonomi och utveckling, som strävar efter utveckla och upprätthålla medlemsländernas ekonomiska utveckling och öka välbefindandet. OECD:s internationella skoljämförelse ordnas med tre års intervall. I undersökningen som gjordes år 2000 stod läskompetens i fokus, år 2012 var det matematik och naturvetenskaperna, år 2015 naturvetenskaperna <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>

²PIAAC 2012: Primära resultat från den internationella vuxenstudien (Antero Malin et al.) UKM 2013. Forskningsprogrammet Programme for the International Assessment of Adult Competencies har inletts på initiativ från det ekonomiska samarbets- och utvecklingsorganet OECD. Förutom de 23 medlemsländerna har också Ryssland deltagit. <http://80.248.162.139/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm19.pdf?lang=fi>

³Sulkunen, S. & Nissinen, K. 2012. Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa Sulkunen, S. & Välijärvi, J. (toim.) 2012. Kestäkö osaamisen pohja? PISA 09, s. 46–61. OKM:n julkaisuja 2012:12. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79125/okm12.pdf>

Trots att det finns utrymme för förbättring, har vi en god placering när det gäller läskunnighet, inlärningsresultat och utbildning.

I en undersökning om läskompetensen i mer än 60 länder fick Finland första plats.¹ I undersökningen analyserade man sammanlagt 15 faktorer som inverkar på läskunnigheten som antalet bibliotek, mångsidigt tidningsläsande, tillgången till datorer och hur vital kulturen är. I Pisaundersökningen år 2015 fick Finland en fjärde-placering i läskompetens.² I den internationella undersökningen Pearson bland skolsamfund kunde man konstatera att Finlands utbildningssystem och dess utveckling var femte bäst i världen.³ I FN:s forskningsrapport om hållbar utveckling är Finland det femte bästa landet att bo i.⁴

Av världens befolkning (över 15-åringar) är 800 miljoner eller 16 % analfabeter.⁵ Finland har möjlighet att vara vägvisare och arbeta för läsning också globalt. Spel-Ett, som är ett övningsspel för grunderna i läsning har spridits till ett tiotal länder genom ett nätverk som heter GraphoGame. Målet är att så många som möjligt av de hundra miljoner barn som inte ännu kan läsa skulle lära sig grunderna med hjälp av GraphoGame.⁶

Skolsystemet i Finland är föremål för intresse också utomlands. För att bromsa den negativa utvecklingen för läskunnighetens del bör man bevara vårt jämlika skolsystem och dess höga kvalitet.

¹World Literacy: How Countries Rank and Why It Matters. Miller & McKenna 2016.

²PISA 15 Primära resultat. (Vettenranta et al.) Utbildningsstyrelsen 2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>

³Pearson, 2014. <http://thelearningcurve.pearson.com/index/index-ranking/overall-score-highest> Pearson 2014.

⁴<http://worldhappiness.report/ed/2017/>

⁵<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002475/247563e.pdf>

⁶<http://www.lukimat.fi/lukeminen/materialit/ekapeli>

För barnets framgång i livet är det viktigare att man läser hemma, än att föräldrarna har hög socioekonomisk status.¹ Om man läser högt hemma stärker det relationerna inom familjen.²

Enbart 25 % av de finländska föräldrarna läser ofta högt för sina barn.³ Grunden för läsning som hobby och läskompetensen läggs under småbarnsåren. Föräldrarnas betydelse för barnens läskunnighet är störst innan barnet lärt sig läsa själv. När barn lär sig prata njuter de av att höra på rim, ramsor och sagor.⁴

Det viktigaste är att uppmuntra barn att läsa och att erbjuda tillfällen till det. En sagostund varje kväll är ett bra sätt att göra läsning till en dagligen återkommande vana. Enligt forskning har speciellt pappors högläsning en gynnsam effekt på ordförråd och barns språkliga utveckling.⁵

Barns läsning har ett samband med bättre skolframgång och en positiv attityd till skolan. Enligt en tysk undersökning gick 83 % av de barn som regelbundet fick höra högläsning gärna till skolan, medan motsvarande siffra för de barn som sällan hörde högläsning var bara 43 %. Barnets ordförråd växer och blir mer mångsidigt när det får höra högläsning. Med hjälp av berättelser stärks barnets fantasi, medkänsla och empati. Barn som man regelbundet läser högt för, har en mer utvecklad känsla för rättvisa och klarar sig bättre i grupp.¹

Hemmet, skolan och biblioteket ger tillsammans ramar och möjligheter att utveckla läsning som hobby under barndomen och ungdomen. För att utveckla läskunnigheten måste man använda den aktivt och mångsidigt. De läsvanor man tillägnat sig under barndomen påverkar på ett avgörande sätt de vanor man har i ungdomen och som vuxen. Ett läsande barn utvecklas sannolikt till en läsande vuxen.

¹Vorlesestudie 2015: Vorlesen – Investition in Mitgefühl und solidarisches Handeln. Stiftung Lesen. <https://www.stiftunglesen.de/download.php?type=documentpdf&id=1666>

²Vorlesestudie 2014: Vorlesen – Macht Familien stark. Stiftung Lesen. <https://www.stiftunglesen.de/download.php?type=documentpdf&id=1357>

³PIRLS 2011 Enemmän iloa oppimiseen. Jyväskylä 2012. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2012/d107>

⁴Heikkilä-Halttunen, Päivi: Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen, Atena 2015

⁵Duursman Elisabeth: The Effects of Fathers' and Mothers' Reading to Their Children on Language Outcomes of Children Participating in Early Head Start in the United States. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*. Vol 12, No 3 (2014) http://www.mensstudies.info/OJS/index.php/FATHERING/article/view/682/pdf_212

I Finland är skillnaderna mellan flickors och pojkars läskompetens större än i något annat OECD-land. I Pisaundersökningen år 2015 motsvarar skillnaden mellan 15-åriga flickors och pojkars läskompetens ungefär ett års utveckling. Skillnaden var lite mindre än år 2012.

Av pojkarna är 16 % svaga läsare, medan 7 % av flickorna är det. Bara 9 % av pojkarna når upp till utmärkt läskompetens, medan 19 % av flickorna gör det. Andelen utmärkta läsare fortsätter sjunka.^{1,2}

Enligt forskning med barn och ungdomar i skolåldern har könsskillnaderna i läskompetens alltid varit stora i Finland. Bakom svag läsmotivation hittar man ofta dåligt självförtroende: Eleven har börjat tro att hen inte kan läsa, och läser därför inte. För att hen inte läser, stannar hens läskompetens på en låg nivå.³

Då man ska identifiera och utveckla pojkars läskompetens är det viktigt att hitta texter och genrer som intresserar, samt bredda uppfattningen om vad läsning är. Om ett skönlitterärt verk inte tilltalar, kan man uppmuntra barnen och ungdomarna att läsa facklitteratur eller raplyrik. Det är viktigt att ha positiva läsande rollmodeller.

De nya formerna kring läsning, som till exempel elektroniska format, kan intressera särskilt pojkar. Enligt en brittisk läsundersökning nästan halverade e-bokens lättillgänglighet andelen pojkar som tyckte att det är svårt att läsa. Andelen pojkar som förhöll sig positivt till läsning fördubblades.⁴

På motsvarande sätt hade Läscentrums projekt Sanat haltuun - Ordets makt en avgörande effekt på yrkesskolstuderanden, när de upptäckte att läsning inte enbart har med böcker att göra, utan att texterna man läser kan vara korta, och höra till olika genrer.

¹PISA 15 Primära resultat. (Vettenranta et al.) Utbildningsstyrelsen 2016.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>

²PIRLS 2011 Enemmän iloa oppimiseen. Jyväskylä 2012. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2012/d107>

³Hur ska vi nå en ny uppgång? PISA 2012 undersökningsresultat. Utbildningsstyrelsen 2015:6

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75126>

⁴Picton, I. and Clark, C. (2015). The Impact of Ebooks on the Reading Motivation and Reading Skills of Children and Young People: A study of schools using RM Books, London: National Literacy Trust.

http://www.literacytrust.org.uk/assets/0002/9076/The_Impact_of_Ebooks_final_report.pdf

Antalet elever med andra modersmål än de inhemska språken har fördubblats under de tio senaste åren.¹ Allt fler av dem som bor i Finland talar finska som andra eller främmande språk.

Flerspråkighetens växande betydelse uppmärksammas i grundskolans läroplan, där man uppmuntrar elevernas flerspråkighet genom att ta tillvara alla språk eleven använder, också de som hen talar och läser på sin fritid. Man uppmärksammar eleven på den språkliga och kulturella identitetens många bottnar.²

Nästan 30 % av andra generationens invandrare uppnår inte den läskompetens som behövs för att klara av studier och arbetsliv, motsvarande andel i den övriga befolkningen är ungefär 10 %. Det finns fler elever med svag läskompetens bland elever med invandrabakgrund, än i den övriga befolkningen. Utvecklingen är ändå positiv och uppmuntrande. Kunskapsskillnaden blivit något mindre jämfört med år 2012.³

För att utveckla läskunnigheten, för att kunna lära sig och studera är det viktigt att invandrare lär sig finska eller svenska. Utöver det här är det viktigt att stöda och utveckla också elevens eget modersmål; ju bättre eleven behärskar sitt eget modersmål, desto lättare tillägnar hen sig i allmänhet främmande språk, och klarar skolgången.⁴

Det är viktigt att det finns texter och böcker tillgängliga på barnens och ungdomarnas eget modersmål. Ett flerspråkigt bibliotek erbjuder möjligheter att läsa litteratur på ungefär 80 språk i Finland. Samhället bör erbjuda ett mångsidigt och mångprofessionellt stöd för att utveckla invandrarungas läskompetens.

Till Invandrarelevers styrkor hör en positiv attityd till skola och inläring. Jämfört med den övriga befolkningen upplever de en starkare känsla av tillhörighet med skolan och en positivare attityd till inläring och undervisning.¹ Attityd och motivation har ett starkt samband med inläring, så det här är god grund när man arbetar för och med elever med invandrabakgrund.

¹Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus. valtionalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 12/2015. https://www.vtv.fi/files/4801/12_2015_Maahanmuuttajaoppilaat_ja_perusopetuksen_tuloksellisuus.pdf

²Grundskolans läroplan, Utbildningsstyrelsen http://oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans-och_examensgrunder

³PISA 15 Primära resultat. (Vettenranta et al.) UKM 2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>

⁴Maahanmuuttajien kieliopetus: Oikotietä ei ole. Hannele Jäämeri. Suomen Kuvalehti 2009. <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/maahanmuuttajien-kieliopetus-oikotietä-ei-ole/>

Finlands högklassiga skolsystem och täckande biblioteksväsende ökar jämlikheten genom att motverka de socioekonomiska skillnaderna.

Tecknen på att polariseringen ökar är alarmerande. Läskompetensen bland barn från socioekonomiskt utsatta familjer har sjunkit mest, medan nivån har hållits konstant för de privilegierade. Familjernas ekonomiska och känslomässiga, mentala resurser samt attityder har stor inverkan när det gäller att utveckla barnens tidiga grundfärdigheter. En betydande del av de faktorer som påverkar tudelningen i inlärningsresultaten har uppkommit innan barnen har inlett skolgången.¹

Grundskolan gör det möjligt för alla ungdomar att uppnå en kunskapsnivå som öppnar dörrarna till fortsatt studiegång och jämnar ut regionala skillnader och skillnader i familjebakgrund. Det är av största vikt att också i framtiden trygga jämlika utbildningsmöjligheter. Det är historiskt att man enligt nya forskningsrön har kommit fram till att familjebakgrundens effekt på inlärningsresultaten har blivit större i Finland, medan effekten i de andra OECD-länderna hållits på samma nivå.²

För första gången är de regionala skillnaderna när det kommer till inläringen betydande. I huvudsadsregionen har poängtalet stigit på alla kunskapsområden, men i alla andra regioner har poängtalet sjunkit. Skillnaderna motsvarar nästan ett skolår. Familjebakgrunden har samband med de regionala skillnaderna. Däremot är skillnaderna mellan olika skolor statistiskt marginell.²

Det heltäckande biblioteksväsendet har stor betydelse för att läskompetensen upprätthålls och utvecklas – biblioteken räknas som en av de viktigaste formerna för kulturservice.

Mer än 90 % av finländarna tycker att det har rätt stor betydelse att det finns ett bibliotek i hemkommunen.³

¹TIMSS-studien (Trends in International Mathematics and Science Study), 2015. I Finland har studien gjorts av Jyväskylä universitet i samarbete med Kultur och undervisningsministeriet. TIMSS-studien koordinerades av den internationella organisationen IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement). I den del som omfattade matematik deltog 49 länder och i den del som omfattade naturvetenskaper 47 länder. Från Finland deltog 5015 elever i åk 4 från 158 skolor. TIMSS-undersökningen mäter deltagarländernas kunskaper när det kommer till läroplansenlig undervisning i matematik och naturvetenskaper. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2016/KTL-D117.pdf>

²PISA 15 Primära resultat. (Vettenranta et al.) Utbildningsstyrelsen 2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>

³Finländarnas kultursyn 2013. Suomen kulttuurirahastos opinionsundersökning. https://skr.fi/sites/default/files/tiedostot/Suomalaisten_näemykset_kulttuurista_2013.pdf

Nästintill 16 % av de finländska ungdomarna i åldern 20–24 år har ingen studieplats och står utanför arbetslivet. Andelen marginaliserade ungdomar är betydligt högre än i de andra nordiska länderna.¹

Ett av de mest effektiva sätten att motverka marginalisering bland ungdomar är fortsatta studier efter grundskolan. Personer som läser mer når sannolikt en högre utbildningsnivå och klarar sig bättre i arbetslivet. Nivån på en persons läskompetens korrelerar enligt flera forskningsresultat med hur man klarar sig på ett allmänt plan i livet.^{2,3}

En person som inte läser blir lätt ensam. Läskompetens är en grundförutsättning för demokratin, den är ett stöd för den sociala identiteten, stärker samfund och genom det jämlikheten i samhället.⁴ Läskompetens ger en god grund för hur man klarar sig i informationssamhället och dagens yrkesliv. I det splittrade mediebruset är det allt viktigare att kunna läsa kritiskt och kunna tillämpa det man läser.

Läskunnigheten och definitionen av begreppet behöver uppdateras regelbundet och speglas mot de omgivande omständigheterna. I likhet med alla andra färdigheter vi har kan vi upprätthålla och utveckla läskompetensen genom hela livet.

¹Eurostat, 8/2016 <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7590616/3-11082016-AP-EN.pdf/c0393ef3-2ea1-455a-ab64-2271c41fd9d4>

²McCracken, Mike & T. Scott Murray 2009. The Economic Benefit of Literacy: Evidence and Implications for Public Policy. DataAngel

³Dugdale, George & Christina Clark 2008. Literacy changes lives: An advocacy resource. London: National Literacy Trust. http://www.literacytrust.org.uk/assets/0002/3684/Literacy_changes_lives_2014.pdf

⁴UNESCO: http://www.unesco.org/education/GMR2006/full/chapt5_eng.pdf

Läsning främjar hälsan och välmåendet på flera olika sätt. Det utvecklar de sociala färdigheterna, empatin, koncentrations- och kommunikationsförmågan.^{1, 2, 3, 4}

Läsning sänker stressnivån. Enligt forskning vid universitet i Sussex kunde man konstatera att läsning är ett effektivt sätt att sänka stressnivån. Redan efter sex minuters läsning började testpersonernas puls sjunka och muskelspänningarna släppa. Det här gäller inte bara skönlitterär läsning, samma effekt uppnåddes också då testpersonerna läste facklitteratur och tidningar.⁵

Man kan fördröja åldrandets negativa effekter som minskad hjärnkapacitet och demens med att läsa.⁶ Hjärnforskning bland personer som läst mycket visar att omfattande delar av hjärnan aktiveras när man läser långa berättelser. Forskning visar att läsning har en gynnsam effekt för minnessystemen och hur vi kan bevara minnen när vi åldras.⁴ Den genomsnittliga livslängden bland flitiga läsare är två år längre än bland personer som inte läser.⁷

Läsningens avslappnande effekt befrämjar sömnen.⁸ Barn som ingår i familjer där man läser godnatt-saga sover en halv timme längre än i familjer där man inte läser.⁹

¹ Watson, E. M. (2015). The importance of leisure reading to health sciences students: results of a survey. Health Information & Libraries Journal <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/hir.12129/abstract>

²Reading Literary Fiction Improves Theory of Mind. Kidd & Castano 2013. Science 03 Oct 2013: 1239918. <http://science.sciencemag.org/content/early/2013/10/02/science.1239918.full>

³Short- and Long-Term Effects of a Novel on Connectivity in the Brain. (Berns et al.) BRAIN CONNECTIVITY Volume 3, Number 6, 2013. <http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/brain.2013.0166>

⁴Huottilainen, Minna; Peltonen, Leeni: Tunne aivosi, s. 141. Otava 2017.

⁵<http://www.telegraph.co.uk/news/health/news/5070874/Reading-can-help-reduce-stress.html>

⁶Life-span cognitive activity, neuropathologic burden, and cognitive aging. (Wilson et al.) NEUROLOGY 81:4, 2013. <http://www.neurology.org/content/81/4/314.full.pdf+html>

⁷A chapter a day: Association of book reading with longevity. (Bavishi et al.) Social Science & Medicine Volume 164, 2016. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953616303689>

⁸Evening exposure to a light-emitting diodes (LED)-backlit computer screen affects circadian physiology and cognitive performance. (Cajochen et al.) Journal of Applied Physiology 2011. Volume 110, Number 5. <http://jap.physiology.org/content/110/5/1432.long>

⁹Heikkilä-Halttunen, Päivi: Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen, Atena 2015

Vi sätter ofta sätter ett samband mellan minskningen av tryckt text och den försämrade läs- och skrivförmågan. Olika textformer och genrer – elektroniska, tryckta eller bandade konkurrerar eller utesluter inte varandra, de innefattar det som kallas multilitteracitet.¹ Ljud- och e-böcker samt lättläst material kan öka läsmotivationen för dem som inte kan eller vill läsa traditionell text.

Fram till nu har vedertagna sätt att skriva och läsa gett plats för nya, kompletterande former. Upplagorna, försäljningen och utlåningen från biblioteken för e- och ljudböcker, samt tidningarnas digitala upplaga växer, samtidigt som försäljningen av tryckta böcker och tidningar sjunker.^{2, 3, 4, 5}

Å andra sidan har den tryckta boken sina anhängare i alla åldersgrupper. Enligt Läscentrums undersökning om den nya läskunnigheten, Uusi lukutaito, föredrar barn helt klart den tryckta boken framom e-boken.⁶ Internationell forskning har kommit fram till samma resultat.^{7, 8} Också ålderklassen 18–30 finländare föredrar tryckta böcker framom e-böcker.¹

Forskning visar att pojkar och de som inte läser så mycket på fritiden uppmuntras mer av digitala texter än av tryckta.^{6, 9} Det att e-böcker är så lättillgängliga kan uppmuntra ovana läsare. (Se fakta nr 4.) Å andra sidan överförs läskompetensen inte automatiskt till det digitala formatet, man måste öva sig i att läsa e-böcker som en färdighet skilt för sig.⁶ Vi borde undersöka digitala läsvanor och dess effekt på läskompetensen mer.

I Finland är den digitala bokförsäljningens andel av försäljningen knappt två procent. I de ledande länderna som till exempel Storbritannien och USA är motsvarande andel redan mer än 10 %.^{3, 10}

¹Herkman & Vainikka 2012: Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella.

²Sanomalehtien liiton tilastot 2012–2014. <https://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/levikki>

³Suomen kustannusyhdistys, tilastot. <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?language=FIN>

⁴Suomen yleisten kirjastojen tilastot. <http://tilastot.kirjastot.fi>

⁵Kirjavälitys: sähköiset sisällöt 2017. https://www.kirjavalitys.fi/wp-content/uploads/2017/03/Digiaamu_s%C3%A4hk%C3%B6iset-aineistot.pdf

⁶100-vuotiaan Suomen uusi lukutaito -hankkeen loppuraportti. Virpi Tarvainen. Lukukeskus 2016.

⁷Merga, Margaret K. Are teenagers really keen digital readers?: Adolescent engagement in ebook reading and the relevance of paper books today. English in Australia, Vol. 49, No. 1, 2014: 27-37. <http://search.informit.com.au/documentSummary?dn=381519903117510;res=IELHSS>

⁸Merga, Margaret K & Roni, Saiyidi Mat. The influence of access to eReaders, computers and mobile phones on children's book reading frequency. Computers & Education, Vol. 109, 2017: 187-196. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360131517300489>

⁹Picton, I. and Clark, C. (2015). The Impact of Ebooks on the Reading Motivation and Reading Skills of Children and Young People: A study of schools using RM Books, London: National Literacy Trust. http://www.literacytrust.org.uk/assets/0002/9076/The_Impact_of_Ebooks_final_report.pdf

¹⁰The Book Sector in Europe Facts and Figures 2017: <http://fep-fee.eu/-Publications->

Trots att Finland hör till de ledande när det gäller läskompetens, är intresset och motivationen bland skolelever väldigt låg.¹ Ett uttryck för det här är att barns intresse för att läsa, skriva och ägna sig åt ordkonst sparsam.²

Hemmen har en ledande ställning när det gäller att tända läsgnistan hos barn. Redan antalet böcker som finns i hemmet är av avgörande betydelse för barns läskunnighet och -kompetens.³ Förutom hemmets atmosfär, är skolans litteraturfostran viktig med tanke på barns och ungdomars läsintresse. Läraren påverkar sina elevers intresse för läsning lika mycket som föräldrar och vänner.⁴ Läslusten har stor betydelse för läsinläringen.

När man övar sig i att läsa är det viktigt att tända läsgnistan. Läscentrum strävar efter att locka föräldrar att läsa för sina barn med hjälp av det landsomfattande projektet Läs för barnet. När skolorna har olika läs- och bokkampanjer, ökar det barnens läsmotivation märkbart. Biblioteks- och författarböcker, läsplom och medverkan i kampanjer och bokprojekt inspirerar barn att läsa mer än vanligt.^{5, 6, 7, 8, 9, 10, 11} Läscentrums kampanj Läsveckan och Läsäventyret lockar barn att läsa genom att delta i olika evenemang, jippon och sprida material. År 2016 deltog mer än 100 000 finländare i Läsveckan.

Suomen Kulttuurirahasto och Kopiosto strävar efter att motverka polariseringen i läskompetens med sitt projekt Lukuklaani, som stöder läskunnighetsarbetet i lågstudier och enhetsskolor. När man vill väcka och stöda barns och ungas läsmotivation är det viktigt att erbjuda olika alternativ och att göra texter lättillgängliga. Serieböcker, textade tv-program och webbplatser kan stöda och främja läsandet. Det är av avgörande betydelse att eleven själv kan påverka vilka böcker hen läser i skolan.¹²

Det publicerades 790 nya barn- och ungdomsböcker i Finland år 2016, av dem var 296 inhemska.¹³ Boktips är en bra metod att hitta lämplig läsning, och många bibliotek erbjuder bokprat. Läscentrums nättidning Lukufilis presenterar både klassiker och nya ungdomsböcker. Barnboksinstitutet arkiverar barn- och ungdomslitteratur i sina öppna samlingar, och forskning kring dessa. Institutet är ett informationscenter för barnboken.^{14, 15}

¹PIRLS 2011 Enemmän iloa oppimiseen <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisualueuutelo/julkaisut/2012/d107>

²OKM: Valtakunnallinen koululaiskysely 2017. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/viidenne-koululaisista-ilman-mieluisaa-harrastusta-ylakoululaisista-jopa-kolmannes

³Millä eväillä uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia. OKM 2015:6. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75126>

⁴Merisuo-Storm, T. & Soininen, M. 2013. Esi- ja alkuopetusikäisten poikien itsetunto, lukemisasenteet, lukemisinäkuva ja lukemisen taidot. Teoksessa S. Mahlamäki- Kultanen, T. Hämäläinen, P. Pohjonen & K. Nyyssölä (toim.) Maailman osaavin kansa 2020 – Koulutuspolitiikan keino- ja mahdollisuudet ja päämäärät. Raportit ja selvitykset 2013:8. Tampere: Opetushallitus, 82–97. http://www.oph.fi/download/151447_maa-ilman_osaavin_kansa_2020.pdf

⁵Tutkija: Digitalisaatio asettaa lukutaidolle entistä isommat vaatimukset. 10.10.2016. Meri Alaranta-Saukko. <http://www.suomenmaa.fi/?app=NeoDirect&com=6/3/162904/a078687f57>

⁶Sulkunen, S. & Nissinen, K. 2012. Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa Sulkunen, S. & Välijärvi, J. (toim.) 2012. Kestäkö osaamisen pohja? PISA 09, s. 46–61. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 12. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79125/okm12.pdf>

⁷100-vuotiaan Suomen uusi lukutaito -hankkeen loppuraportti. Virpi Tarvainen. Lukukeskus 2016. https://issuu.com/lukukeskus/docs/suomen_uusi_lukutaito_raportti

⁸”Lukeminen on mukavaa, opettavaista ja virkistävää” Mielipidetutkimus Kempeleen kirjaston lukudiplomista Noora Tervola 2015. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/100052/Tervola_Noora.pdf?sequence=1

⁹Miten innostaa lapsia lukemaan? – Kirjaston rooli lukuinnostuksen herättämisessä. Riikka-Liisa Salmia 2014. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/77629/Salmia_Riikka-Liisa.pdf?sequence=1

¹⁰Kirjailijavierailu lukuinnostuksen lisääjänä. Oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -vierailuista. Hämäläinen et al. 2014. http://www.lukukeskus.fi/wp-content/uploads/2014/12/KJK_raportti_10122014_valmis.pdf

¹¹Lukuinto-opas. Lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. http://www.lukuinto.fi/media/materiaalit/lukuinto_opas.pdf

¹²Tytöt ja pojat lukijoina. Lukutaito ja lukuharrastuneisuus neljällä lounaissaomalaisella alakoululla. Rajala 2015. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/51541/URN:NBN:fi:jyu-201610054278.pdf?sequence=1>

¹³Suomen Kustannusyhdistys ry: <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=FirstEditionsInPrint.txt&language=FIN>

¹⁴Lukufilis: www.lukufilis.fi

¹⁵Lastenkirjainstituutti: <http://lastenkirjainstituutti.fi>